

TEHLİKELİ MADDE TAŞIMACILIĞI VE ADR

*Mustafa ÖZSÖNMEZ**

Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca 24.10.2013 tarih ve 28801 sayılı resmi gazetede yayınlanan “Tehlikeli Malların Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik (ADR Yönetmeliği)” yayımlanmıştır.

ADR belgesi;

Tehlikeli maddelerin Karayolunda uluslar arası taşınması ile ilgili Avrupa Anlaşması (European Agreement Concerning the International carriage of Dangerous Goods by road) olan ADR , Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu girişimi ile 30 Eylül 1957 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu tarihten itibaren günümüze kadar bazı değişiklikler yapılan anlaşmanın son hali 1 Ocak 2003 'te yayımlandı. Ve 1 Temmuz 2003 de uygulamaya geçti. 2007 de üye olan Malta ile anlaşmaya taraf olan 43 Avrupa ülkesi bulunmaktadır. Bir başka deyişle, ADR taşımacılığın güvenli yapılabilmesi için konulmuş standartlar zinciri gibi düşünülebilir. Bu standartlara uygunluğun akredite olmuş kuruluşlar tarafından belgelendirilmesi gereği yine ADR kuralının bir parçasıdır.

Temel amacı tehlikeli maddelerin güvenli bir şekilde naklinin sağlanması olan ADR ile ayrıca , tehlikeli yüklerin sınıflandırılması, şartların belirlenmesi, şartların belirlenmesi, güzergahların ve park yerlerinin belli kriterlere uygun hale getirilmesi de hedeflenmektedir.

ADR Konvansiyonu;

ADR Konvansiyonu karayollarında. seyahat ederek tehlikeli madde taşıyan tüm araçların güvenli bir şekilde taşıma yapabilmeleri için tehlikeli madde üretenlere-dolum tesislerine- araç sürücüsüne- araç sahibine , tehlikeli madde taşıyanlara-tanker üreticilerine ve kullananlara yönelik sorumlulukları , yükümlülükleri, eğitimleri, tehlikeli madde taşımada kullanılan araçların, işaretlenmesi, etiketlenmesi ve karayollarında güvenli nakliyesi konularını içermektedir.

Söz konusu tehlikeli maddeler, yanıcı- patlayıcı-yakıcı-bulaşıcı-radyoaktif- aşındırıcı özellikte sıvı, katı ve gaz şeklindeki maddeleri kapsar.

ADR konvansiyonu 3 aşamadan oluşmaktadır.

ADR li tanker-ADR'li sürücü ve ADR teçhizatı.

ADR/RID Yönetmeliği; bu düzenlemeler , tehlikeli maddelerin karayoluyla (ADR) veya demiryolu ile (RID) taşınması için gereksinimleri standartlaştırmak için ONU tarafından NewYork'da tanımlanmıştır. Denizle taşıma(İMDG) ve hava yoluyla taşıma (ICAO) aynı şartlar kabul edilmiştir. Kara veya deniz yolu ile tehlikeli malların taşınması için tasarlanan ambalajların sırasıyla ADR/RID ve IMDG kuralları ile uyumlu sertifikalandırılması gerekmektedir.

Günümüzde tehlikeli madde taşımacılığında, Ülkemizde henüz uzman kuruluşların ve uzman antrepoculuk ile uzman sürücü varlığından söz edememekteyiz.

Ürünlerin homologasyonu yetkilendirilmiş laboratuvarlar tarafından gerçekleştirilen testler ve imalatçıların dahili ürün kontrol sisteminin pozitif değerlendirmeleri temelinde bu düzenlemeyi kabul etmiş olan ülkelerin Ulaştırma Bakanlığına verilmiştir.

Bunlar dışında Radyoaktif maddelerin güvenli taşınması Yönetmeliği ile söz konusu radyoaktif maddelerin tanınması da düzenlenmiştir.

Bu hususlarla ilgili olarak 09.10.2014 /495 sayılı Gümrükler Genel Müdürlüğüne düzenlenen Genelge ile de Tehlikeli madde Taşımacılığı Denetimlerine ilişkin Genelge " ile Ulaştırma Bakanlığı'nın 30.12.2013/1677 sayılı Genelge ile de söz konusu denetimler belirlenmiştir.

Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten bu yana, gerek Gümrük Kanunu gerekse Gümrük Yönetmeliğinde söz konusu tedbirlerle ilgili olarak İthal ve ihraç eşyalarında ,gerekli önlemlerin alınarak eşyanın taşınması ve depolanması bu hususları yer almasına karşın, kamu sağlığı hiçe sayılarak, yönetmeliğe aykırı şekilde yapılan tehlikeli madde taşımalarında, söz konusu hususların denetimlerinin gündeme alındığından fazla söz edemeyiz..

Söz konusu hususların, Gümrük idarelerince gündemde tutulmaması nedeniyle bu tür yanıcı, parlayıcı ve patlayıcı maddelerle, radyoaktif maddelerin taşınması gelişigüzel olmakta ve kamu sağlığı açısından büyük tehlikeler oluşturmaktadır.

Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 24.10.2013 tarih ve 28801 sayılı resmi gazetede yayınlanan Tehlikeli Malların Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik'in Yol Kenarı Denetimi başlıklı 24. maddesi;

"Bakanlık, görev ve yetkileri kapsamında, trafikte seyreden taşıtların kontrolleri için karayolları kenarlarında tesis edilen sabit veya mobil denetim istasyonlarında tehlikeli madde taşıyan taşıtların denetimini yapar. Tehlikeli madde taşıyan taşıtların denetimleri ayrıca; 23 üncü maddede belirtilmiş bulunanlardan karayolunda denetim yapma yetkisi bulunan diğer kamu kurum ve kuruluşlarına mensup personel tarafından da yapılır. " uyarınca 30.12.2013 tarihinde 01677 sayılı yazısı (Ek 1) ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'm konuyla ilgili denetim yetkileri konusunda bilgilendirmiş ve aynı yönetmeliğin 23. maddesi;

"Bakanlık, Valilikler (kolluk kuvvetleri), Gümrük ve Ticaret Bakanlığının şuur kapılarındaki birimleri ve Belediye Başkanlıklarının denetimden sorumlu zabıta birimleri bu Yönetmelik kapsamındaki tehlikeli madde taşımaları konusunda denetim görevli ve yetkilidirler. " ile görev ve yetkilerini belirtmiş, aynı maddesin ikinci fıkrasında da;

"Denetim yapmakla görevlendirilenler; Karayolu Taşıma Kanunu, 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, bu Yönetmelik ve diğer ilgili mevzuat esaslarına göre denetim görevlerini yerine getirmekle ve denetimler sırasında tespit ettikleri kusur ve ihlaller için tutanak düzenlemekle yükümlüdürler. "

hükmü gereği Gümrük ve Ticaret Bakanlığını denetimlerle ilgili yükümlü kılmıştır. Anılan Yönetmeliğin 5 inci maddesinin birinci fıkrasında yer ahun;

"Tehlikeli maddeler kamuya açık karayolunda, bu Yönetmelik ve ADR hükümlerine uygun olarak

ekonomik, kontrollü, seri, güvenli, insan sağlığına zarar vermeden ve çevreye olumsuz etkisi en az olabilecek şekilde taşınır. “ hükmü ile üçüncü fıkrasında yer alan,

“Tehlikeli maddelerin taşınmasında yer alan taraflar, hasar ve yaralanmaları önleyebilmek ve gerekirse bunların etkisini en aza indirebilmek için öngörülebilir risklerin yapısını ve boyutunu göz önünde bulundurarak bu Yönetmeliğe ve ADR hükümlerine uygun tedbirleri almak zorundadırlar “ hükümlerine dayanılarak hazırlanan Genelgede;

1. Tehlikeli maddelerin karayoluyla taşınmasında; sertifikalı ambalajların (paketlerin) kullanılması,
2. Tehlikeli madde taşımacılığı konusunda eğitim almış sürücülerin kullanılması,
3. ADR ve Yönetmelikte belirtilen işaret, etiket ve turuncu plakalar ile donatılması,
4. Taşıt Uygunluk Belgesi/ADR Uygunluk Belgesine sahip taşıtlarla yapılması,
5. Gönderici ve taşıyıcı firmanın Tehlikeli Madde Faaliyet Belgesi'nin olması,
6. Araçlarda uzaktan takip sisteminin olması (zorunlu hallerde),
7. Tehlikeli malları taşıyan araçları kullanan sürücülerin SRC-5 belgeli olması,
8. Tehlikeli malların taşımacısında “Tehlikeli Çok Modlu Tehlikeli Mal Taşıma Formu” kullanılması,
9. Araç personeline verilen ve bir tehlike ya da kaza durumunda personelin nasıl hareket edeceğine dair yazılı talimat ve bu talimatın standart olan ya da tehlikeli malın türüne göre değişkenlik gösteren diğer acil durum planları,
10. Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası,

“İthalatçı, ithal edilecek patlayıcı maddelerin yaklaşık geliş tarihini, onbeş gün önceden bildirmekle yükümlüdür. Kesin geliş tarih ve saatinin de demir, kara, denizyoluyla gelenler için gelişlerinden üç gün, havayoluyla gelenler için gelişlerinden yirmi dört saat önce, geldiği yere göre istasyon, liman ve havaalanı müdürlükleriyle yerel güvenlik makamları ve gümrük idarelerine yazılı olarak bildirilmesi gerekir.”

11. ADR’de tanımlanan Sınıf 1, Sınıf 6 ve Sınıf 7 tehlikeli yüklerin taşınmasında, bu Yönetmelik kapsamında belirlenen ilgili/yetkili mercilerden alınmış taşıma izin belgesinin fotokopisi,

12. Sınıf 1 ve Sınıf 7 tehlikeli yüklerin taşınmasını SRC5 belgesine ek olarak Sınıf 1 ve Sınıf 7 belge sahibi şoförlerin görev alması;

Kara yoluyla yapılacak tüm taşımalarda denetleme konusu olduğu açıkça belirtilmiştir.

Tekel dışı bırakılan patlayıcı maddeler, Av Malzemesi ve benzerlerinin üretimi, ithali, taşınması, saklanması, depolanması, satışı, kullanılması, yok edilmesi, denetlenmesi usul ve esaslarına ilişkin tüzük

incelendiğinde, her türlü piroteknik mamulün, patlayıcı madde olarak tanımlandığı ve tüzük kapsamında bulunduğu görülmektedir.

Tüzüğün 49 uncu maddesi; “İçişleri Bakanlığınca ithal izni verilen patlayıcı maddelerden, demiryolu, karayolu ve denizyolu ile taşınacaklar için, gelişlerinden üç gün, havayoluyla taşınacaklar için ise geliş-

lerinden yirmi dört saat önce ilgili gümrük makamlarına deniz ve hava limanı yetkililerine yerel zabıta makamlarına yazılı olarak bilgi verilir.

Deniz limanında izin belgesi verilmiş bir patlayıcı madde deposu yoksa deniz üstü işlemi yapılır ve patlayıcı maddeler liman başkanlığınca izin verilen en yakın ve en uygun iskelede boşaltılır. İskelede yükleme ve boşaltma sırasında gereken güvenlik önlemleri güvenlik makamlarınca alınır.” Hükmüne amirdir.

Tüzüğün 129. Maddesinde tüzüğe aykırı işlemlerin suç oluşturması halinde durumun Cumhuriyet Başsavcılığına bildirileceği ve belgelerin geçici veya sürekli olarak geri alınacağı belirtilmekte 130 uncu maddede ise “Belgesiz olarak üretildikleri, ithal edildikleri, taşındıkları, saklandıkları, depolandıkları, satıldıkları veya kullanıldıkları anlaşıldığında, Ceza Muhakemeleri Usulü 90 ıncı maddesine göre zapt olunan patlayıcı maddeler, işlemi yapan memurca izin belgesi bulunan en yakın patlayıcı deposuna geçici olarak teslim edilir.” Hükmüne yer verilmektedir. Diğer taraftan Tüzüğün 49 ncu maddesinin ilk fıkrası “İthalatçılar, ithalden önce, bu maddelerin, üretildiği ülkeyi, fabrikayı, cins, nevi ve miktarını, hangi amaçla ithal edileceğini, nerelerde kullanılacağını, başka kişi veya kuruluşlara devredilecekse bunların adlarını ve teslim alacakları yerleri, gireceği gümrük kapısını, deniz ve hava limanını, transit olarak geçecekse yol güzergahını İçişleri Bakanlığına bildirmek zorundadırlar.” Hükmüne amirdir. Buna paralel olarak 54 ncü maddede “İthalatçı, ithal edilecek patlayıcı maddelerin yaklaşık geliş tarihini, onbeş gün önceden bildirmekle yükümlüdür. Kesin geliş tarih ve saatinin de demir, kara, denizyoluyla gelenler için gelişlerinden üç gün, havayoluyla gelenler için gelişlerinden yirmi dört saat önce, geldiği yere göre istasyon, liman ve havaalanı müdürlükleriyle yerel güvenlik makamları ve gümrük idarelerine yazılı olarak bildirilmesi gerekir.” denilmektedir. Bu durum, bildirim zorunluluğunun ithalatçı firmaya ait olduğunu göstermektedir.

Türk Ceza Kanununun 174 ncü maddesi; “Yetkili makamlardan gerekli izni almaksızın, patlayıcı, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeyi imal, ithal veya ihraç eden, ülke içinde bir yerden diğer bir yere nakleden, muhafaza eden, satan, satın alan veya işleyen kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Yetkili makamların izni olmaksızın, bu fıkra kapsamına giren maddelerin imalinde, işlenmesinde veya kullanılmasında gerekli olan malzeme ve teçhizatı ihraç eden kişi de aynı ceza ile cezalandırılır.” Hükmüne amirdir.

Kanunun 178 nci maddesi ise, Herkesin gelip geçtiği yerlerde yapılmakta olan işlerden veya bırakılan eşyadan doğan tehlikeyi önlemek için gerekli işaret veya engelleri koymayan, konulmuş olan işaret veya engelleri kaldıran ya da bunların yerini değiştiren kişi, iki aydan altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.” Hükmüne amir bulunmaktadır.

Ayrıca, 4922 Sayılı Denizde Can ve Mal Koruma Hakkında Kanunun 12 nci maddesinde havai fişekler tehlikeli eşya olarak tanımlanmış 22 nci madde de ise; “12 nci maddede yazılı tehlikeli eşyayı kişilerin hayatı ve sağlığı açısından tehlikeli olabilecek şekilde taşıyan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.” Hükmüne yer vermiştir.

Günümüzde tehlikeli madde taşımacılığında, Ülkemizde henüz uzman kuruluşların ve uzman antrepoculuk ile uzman sürücü varlığından söz edemeyiz.

Biran önce, özellikle Gümrük idarelerinin bu konuda bilgilendirilerek, uzman olmayan ve gerekli alt yapısı olmayan araç ve kişilerle tehlikeli madde taşımacılığının üzerinde durulması ile söz konusu standartlara uygun olmayan araçlarla taşımacılığa izin verilmemesi ve denetimlerin bu yolda arttırılmasının Kamusal güvenlik için zorunluluk arz ettiği açıktır.